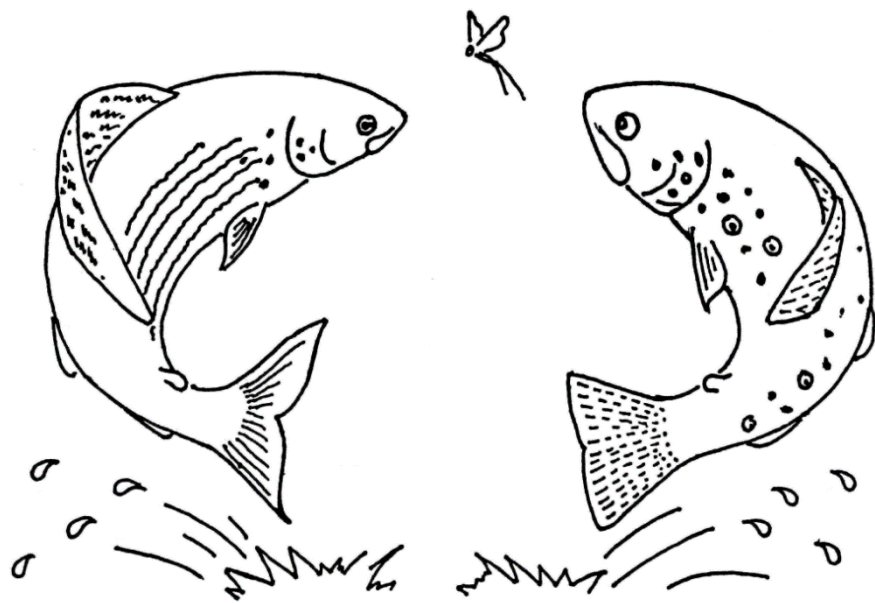

Pstrąg & Lipień

nr 62

DZIEJE HACZYKA. CZ. III. HACZYKI MECHANICZNE

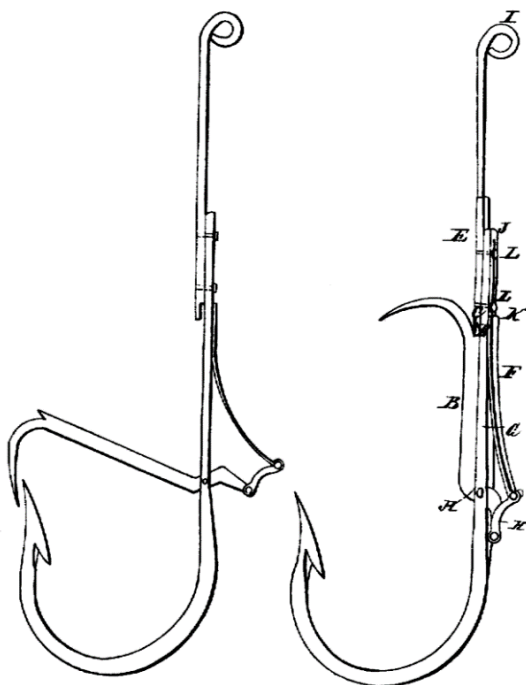
Do najbardziej interesujących narzędzi połowu ryb należą tzw. haczyki mechaniczne, do dzisiaj używane w krajach nordyckich, Rosji, USA i Kanadzie. W Polsce na ogół są nieznane, ponieważ przepisy nie przewidują możliwości ich używania, gdyż są to samolówki, których nie da się stosować na wędce. Jedynie podane dalej numery 6207 i 60786 nie są samolówkami, ponieważ służyły do połowu ryb drapieżnych na żywą lub martwą rybkę.

W tym artykule omówię najstarsze dzieje tych haczyków w kolejności chronologicznej według numeru patentów w USA. Pomocą w ustaleniu chronologii były publikacje Dyrenfortha (1880a,b,c, 1884, 1887), dyrektora Urzędu Patentowego USA, zawierające wykaz tych patentów, pomijające jednak niektóre z nich (np. 5710), a także numery tych najstarszych (tj. od 4670 do 5748; podano tylko nazwiska wynalazców oraz daty rejestracji), które ustaliłem na podstawie kwerendy na stronie internetowej Urzędu (przeszukiwanie dawnych patentów wymaga znajomości numeru lub daty patentu). Prawie kompletna lista patentów jest podana także przez Knighta (1884). Przedstawione tu rysunki podano przy patentach, przy czym niektóre z nich daję w zmienionym układzie, żeby zmniejszyć ilość niewykorzystanego miejsca.

Rzekomym wynalazcą haczyka mechanicznego jest George W. Griswold z Pottersville w stanie Nowy Jork, około 1845 r. Tę informację podano przy patencie 5255, opisanym dalej. Griswold nie opatentował jednak swojego wynalazku.

Patent **4670** (*Improvement in fish-hooks*), Theodore F. Engelbrecht i George F. Skiff z Nowego Jorku, zarejestrowany 28 VII 1846.

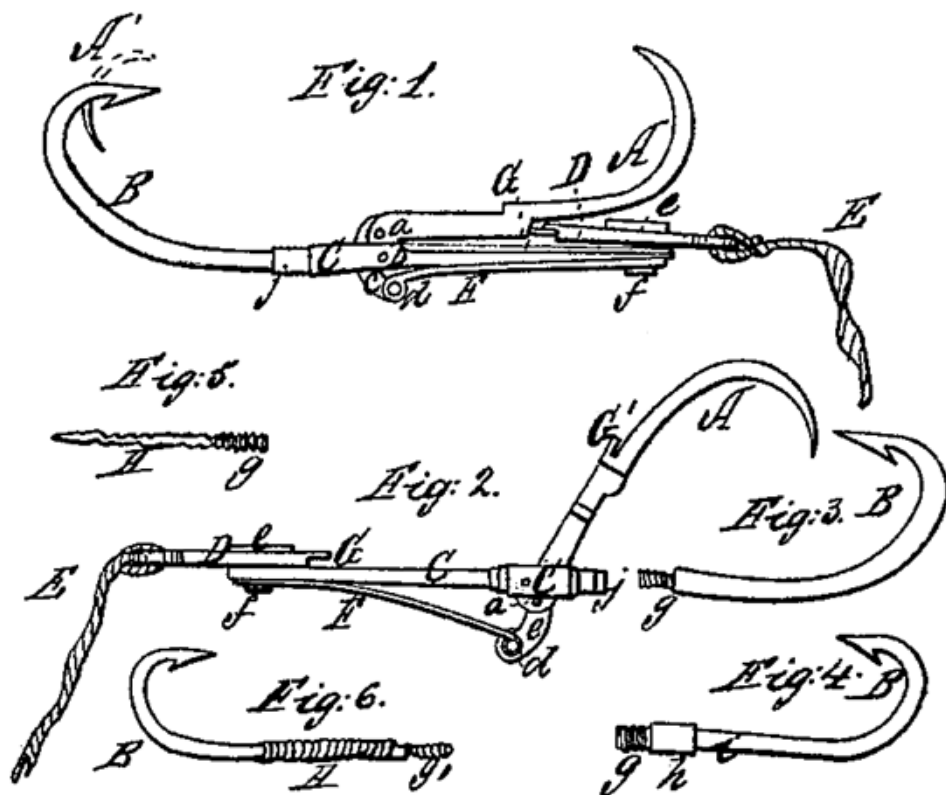
Urządzenie składa się z następujących głównych elementów: 1) dolnego haczyka, którego trzonek jest spłaszczony, 2) górnego haczyka *B* z zadziorem po zewnętrznej stronie, 3) trzonka zakończonego kółeczkiem *I* do przymocowania linki, 4) suwaka *E*, przywiązanego do końca linki, 5) sprężyny *F*, przymocowanej nitami do trzonka dolnego haczyka, odginającej się w prawo. W celu połowu zadziór górnego haczyka umieszcza się pod wystającą część suwaka *E*, co napina sprężynę (płaska jest wygodniejsza, ale może też być spiralna). Następnie przynętę umieszcza się na dolnym haczyku, a całość spuszcza się do wody. Gdy ryba pochwyci przynętę, to pociągając ją uwalnia zadziór z suwaka i górny haczyk opada, łapiąc rybę. Udoskonalenie polegało na konstrukcji sprężyny i suwaka.

Patent 5255 (*Improvement in fish-hooks*), Stanton Pendleton z New Haven w stanie Connecticut, 21 VIII 1847

Pendleton stwierdził, że jest to ulepszona wersja haczyka, ogłoszonego przez George W. Griswolda, a także tego samego wynalazku, co Theodore F. Engelbrecht i George F. Skiff, „jak rozumie nazywanego haczykiem *sockdolager*”. Po raz pierwszy pojawia się ta nazwa w odniesieniu do tego haczyka, która później się rozpowszechniła, prawdopodobnie z uwagi na jej niecodziennosc. Słowo *sockdolager* oznacza *cios* (uderzenie), co szczególnie miło mi odnotować, zapewne w związku z charakterem tego haczyka.

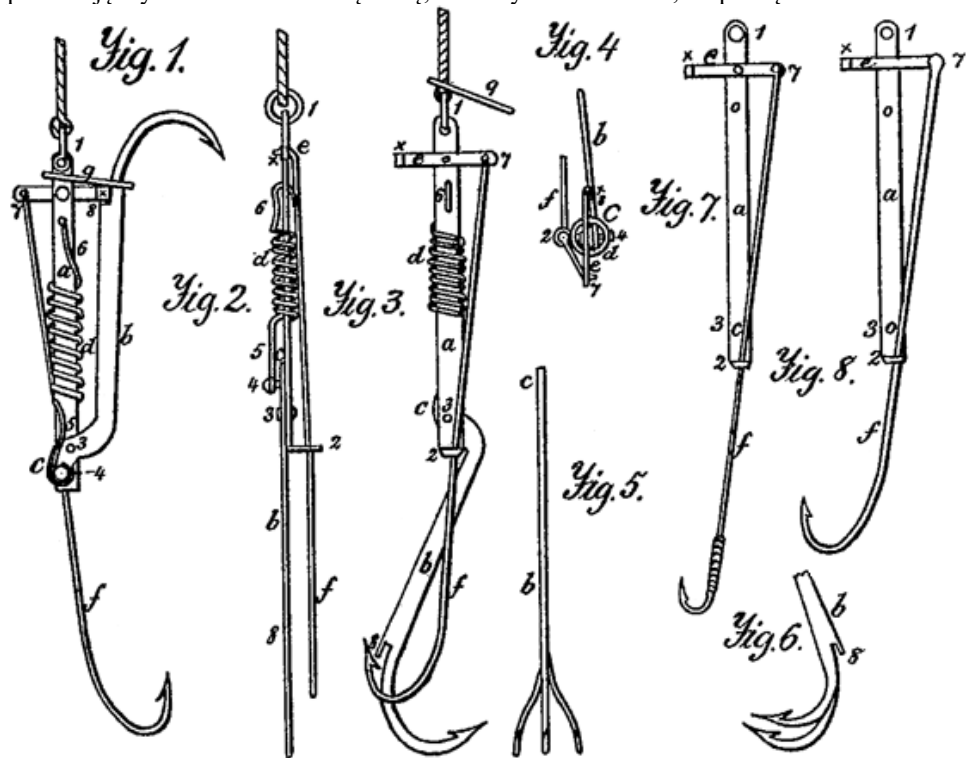
Pendleton podał, że jego wkład to możliwość przymocowania dowolnego dolnego haczyka (poprzez wykonanie gwintu na końcu trzonka). Umożliwia to: 1) wykonanie górnej części urządzenia z dowolnego metalu, co jest łatwiejsze, niż ze stali (z której robiono haczyk), 2) szybką zmianę haczyka. Jeśli złamie się grot, to łatwo można wymienić haczyk i nie trzeba wyrzucać całości, na czym się oszczędza.

Patent 5256 (*Improvement in fish-hooks*), Job Johnson z Brooklyn w stanie Nowy Jork, 21 VIII 1847

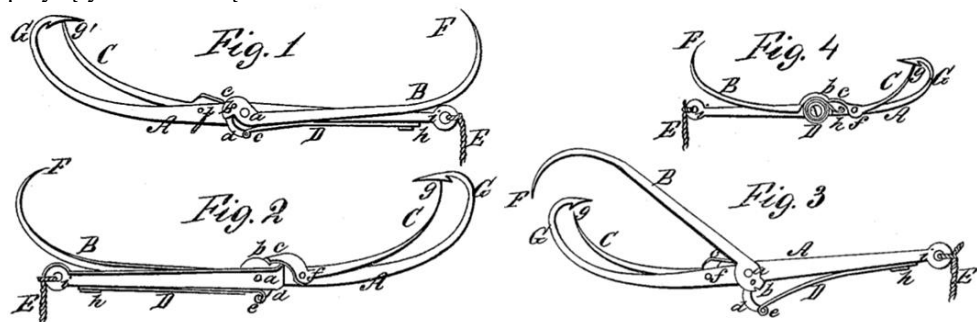
Johnson podał, że był producentem haczyków, który przybył z Anglii do USA ponad rok temu. Jego wkład polegał na umiejscowieniu sprężyny i odpowiednim dostosowaniu całego mechanizmu z dźwignią. Zastosował też: 1) pierścień ochronny (9 na Fig. 3), zabezpieczający przez zranieniem w razie przypadkowego zatrzaśnięcia się haczyka pod-

czas zakładania przynęty, 2) dolny haczyk z dwoma grotami. Jako pierwszy rozpoczął produkcję wynalazku na masową skalę, w różnych odmianach, do początku XX w.

Patent **5709** (*Improvement in fish-hooks*), Darwin Ellis i Charles T. Grilley z Naugatuck w stanie Connecticut, 15 VIII 1848

Innowacja polegała na zastosowaniu innego mechanizmu uwalniającego górny haczyk. Tę funkcję pełniła część C z metalu, która dotknięta przez rybę w punkcie g powodowała zatrzaśnięcie się haczyka. Udoskonalenie polegało więc na usunięciu suwaka w patencie 4670 oraz dźwigni w 5256. Oznaczało to, że cały zestaw nie był już podatny na przypadkowe zamykanie się, np. w wyniku zarzucenia do wody, poruszania się żywej przynęty albo dotknięcia dna.

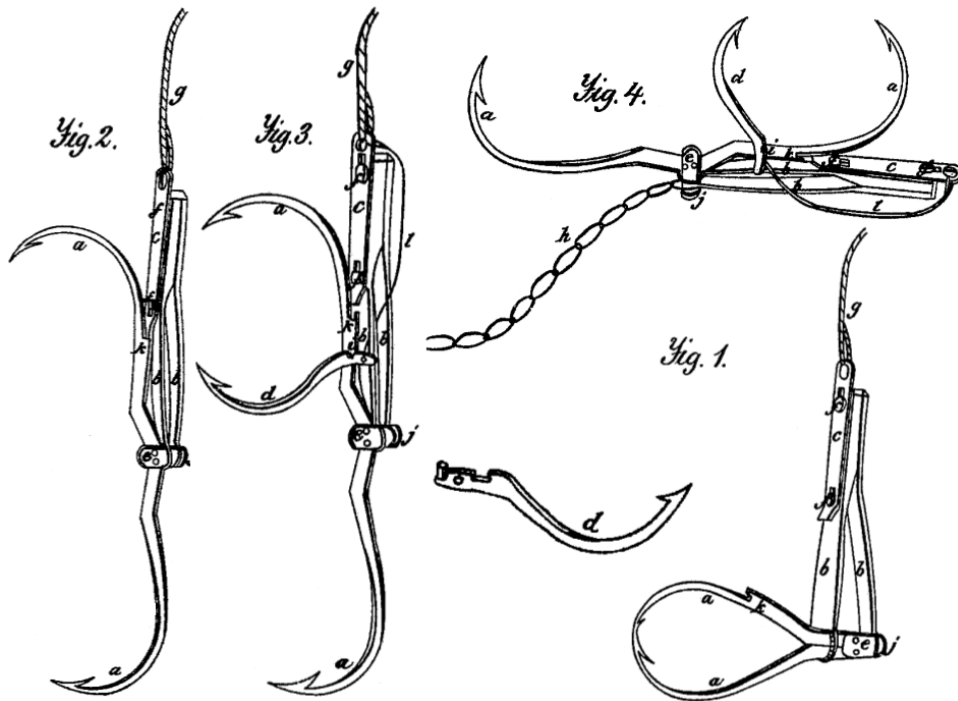

Patent **5710** (*Spring fish-hooks*), William Phipps Blake z Nowego Jorku, 15 VIII 1848

Niestety zachował się tylko opis patentu, bez rysunku, którego nie było już w 1913 r., co podano w dodatkowej notce przy patencie. Jest to jedyny przypadek zaginięcia rysunku patentu, spośród przejrzanych przeze mnie dokumentów związanych z rybołówstwem. Innowacja Blake'a polegała na zastosowaniu innego mechanizmu uwalniającego górny haczyk.

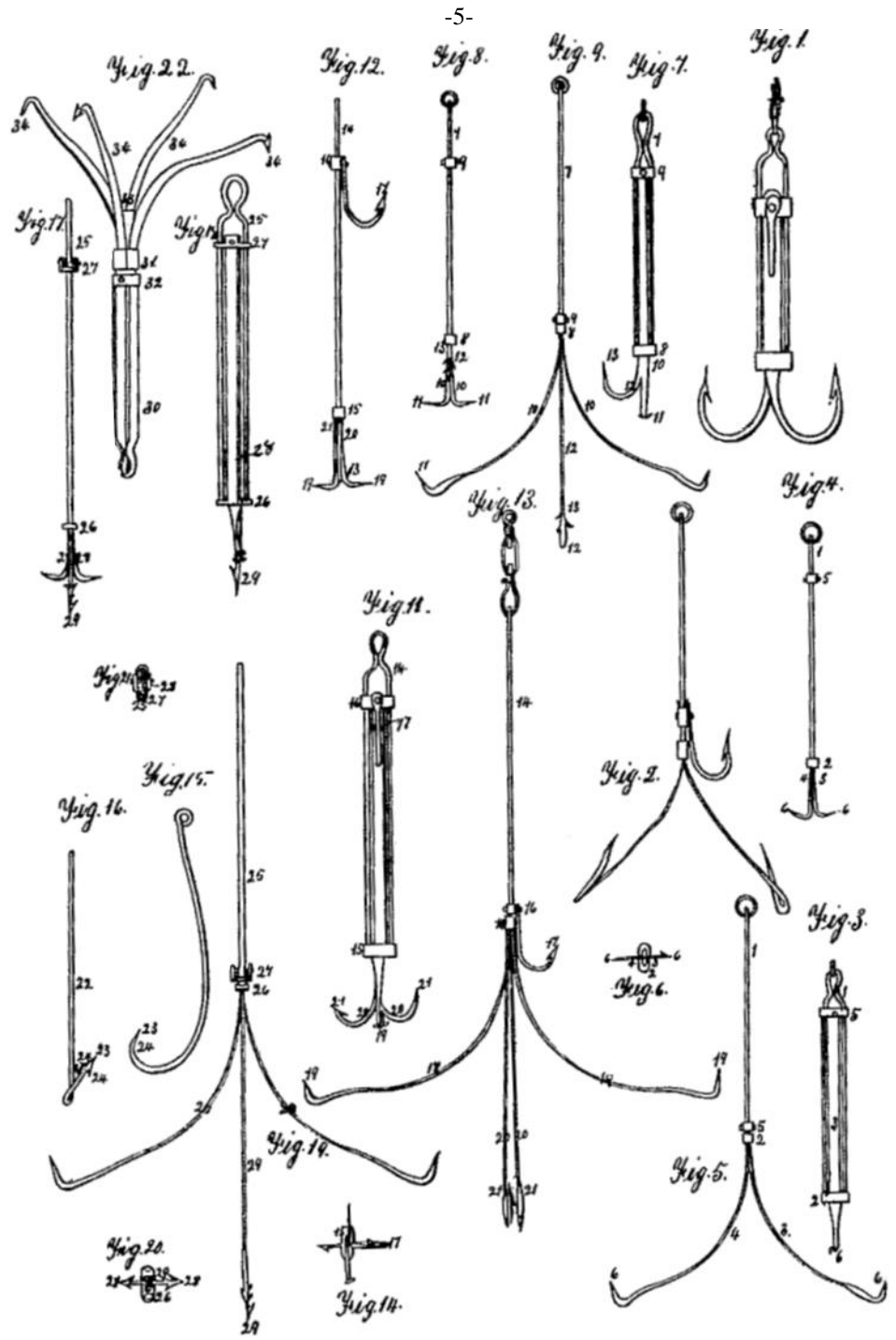
Patent **5748** (*Method of setting steel traps*), Warren Jenks ze Schroon w stanie Nowy Jork, 5 IX 1848

Innowacja Jenksa polegała na wykorzystaniu trzeciego haczyka *d* po środku, na którym jest umieszczona przynęta. Kiedy zwierzę chwyci przynętę, to jeden haczyk wbija się w pysk od dołu, a drugi od góry. W haczyku zastosowano dwie sprężyny. Ten wynalazek miał służyć nie tylko do połowu ryb, ale także wszelkich zwierząt lądowych, lądowo-wodnych i powietrznych.

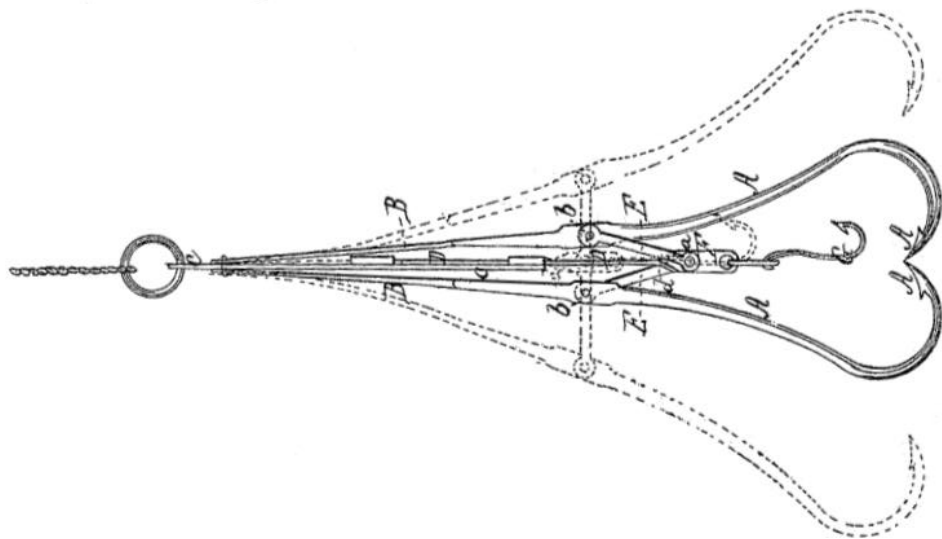
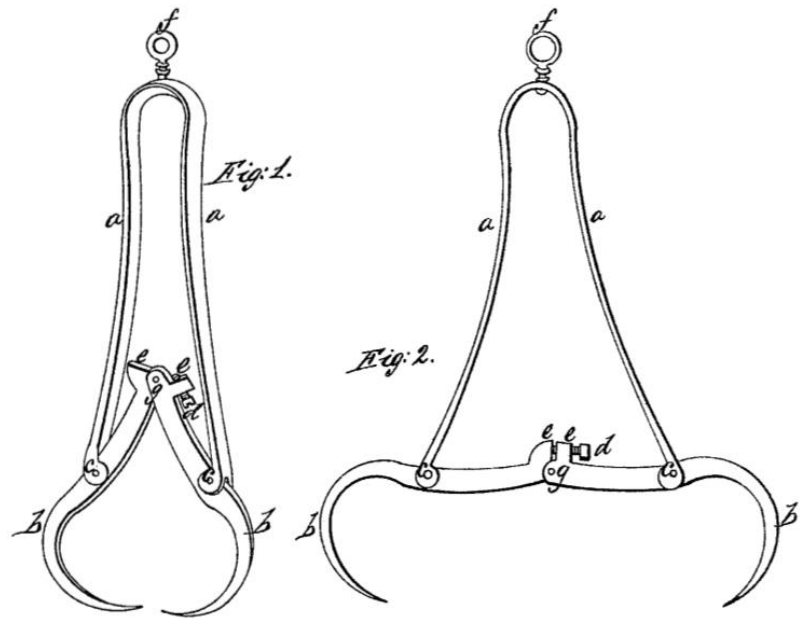
Patent **6207** (*Improved spring snap-hook*), Job Johnson z Brooklynu w stanie Nowy Jork, 20 III 1849

Haczyk służył do połowu na martwą lub żywą rybkę, a wysunięcie się kilku grotów ułatwiało zacięcie ryby. Johnson stwierdził, że wadą haczyków na rynku (Fig. 1 i 2), nazywanych *double spring-hooks*, było to, że często ryba nie była w stanie połknąć obu na raz. W jego wynalazku, zwanym *American spring snap-hook* (zapewne w odróżnieniu od angielskich), haczyki rozwierają się szerzej, dzięki innemu ułożeniu sprężyn.

Patent **7709** (*Improved spring grapple*), Orra Warner i Charles S. Gaylord z Gaylord Bridge w stanie Connecticut, 8 X 1850

W opisie patentu stwierdzono, że urządzenie służy do połowu ryb i zwierząt, a także innych celów. Jest to udoskonalona i uproszczona wersja patentu Daviesa z 1849 r. (nie udało mi się go odszukać). Nigdzie jednak nie podano w jaki sposób ryba ma być łowiona. Te „szczęki” bardziej przypominają mi urządzenie do zahaczania i wyciągania ryb z wody lub pojemnika, niż samolówkę.

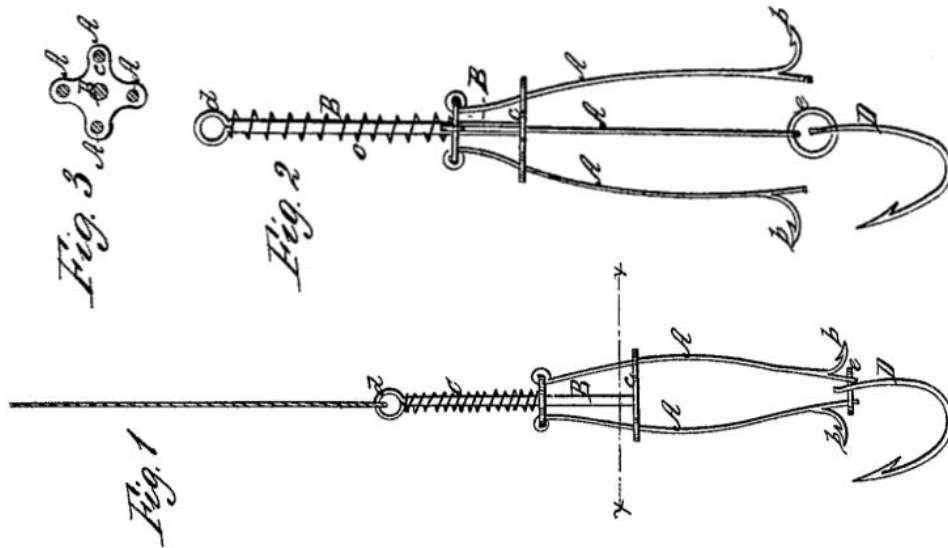

Patent **10761** (*Improvement in fish-hooks*), Henry Sigler z Houston w stanie Teksas, 11 IV 1854 (rycina na dole s. 6)

Sigler podaje, że jest to udoskonalona wersja haczyka *sockdolager*. Jego główne udoskonalenia to: 1) środkowe umiejscowienie haczyka na przynętę, 2) ruchome górne części zestawu, umożliwiające innego typu rozszerzenie haczyków chwytnych.

Patent **13081** (*Improved fish-hook*), Richard F. Cook z Troy w stanie Alabama, 19 VI 1855

Troy wprowadził następujące udoskonalenia: 1) połączenie kółeczkiem ruchomego haczyka *D*, na którym zawieszają się przynęty, z jednym z czterech haczyków *A*; kółeczko pełni jednocześnie rolę miejsca zaczepienia zadziórów przy kolanku (*b*) haczyków, które po szarpnięciu rozchodzą się na bok, wbijając się w środek pyska ryby, 2) sprężynę spiralną *c*, która po zwolnieniu blokady podnosi się i pozwala haczykom *A* na rozszerzenie się.

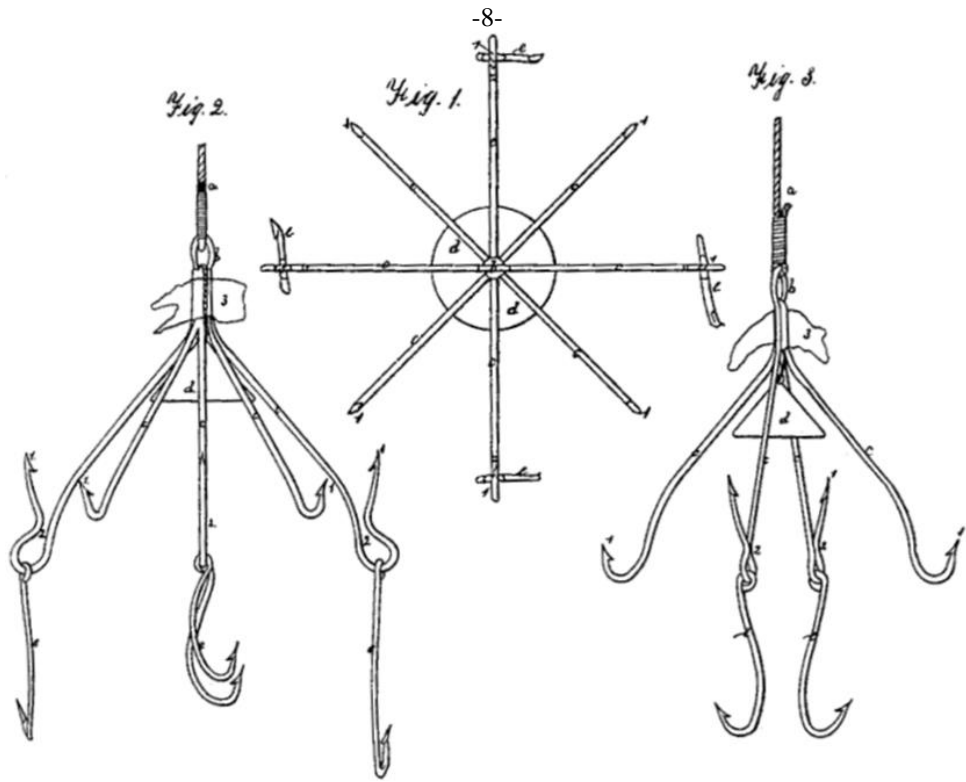

Patent **13649** (*Improved fish-hook*), Job Johnson z Brooklyn w stanie Nowy Jork, 9 X 1855 (rysunek na górze s. 8)

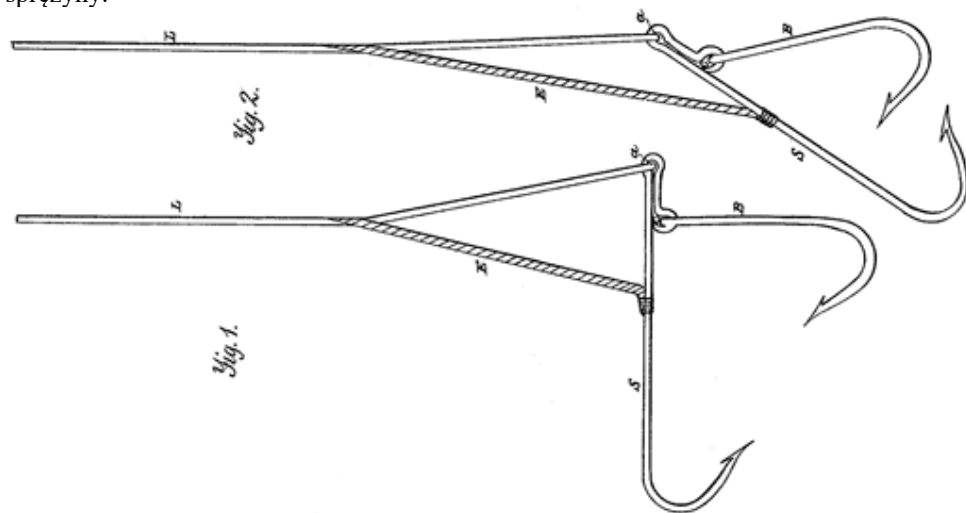
To urządzenie, niczym pająk, składa się z ośmiu haczyków (Fig. 1 – widok z góry, Fig. 2 – widok z boku, Fig. 3 – widok z boku uproszczonego urządzenia z czterema haczykami). W górnej części urządzenia, tj. w pobliżu połączenia z linką, umieszcza się przynętę. Następnie całość spuszcza się pionowo do wody. Gdy ryby będą obskubywać przynętę, to silnym szarpnięciem rozstawione na bok haczyki wbijają się w głowę ryb. Przypomina to praktykowany jeszcze współcześnie połów miętusów „na szarpaka” w północnej Europie w okresie tarła, choć urządzenie ma nieco inną konstrukcję.

Patent **17803** (*Self-setting trap-hook*), Donald McLean z Boston w stanie Massachusetts, 14 VII 1857 (rysunek na dole s. 8)

Wynalazek McLeana jest uproszczoną wersją haczyka mechanicznego. Składa się on z dwóch haczyków *S* i *B*, linki *L*, a także gumki lub słabej sprężyny *E*, której celem jest

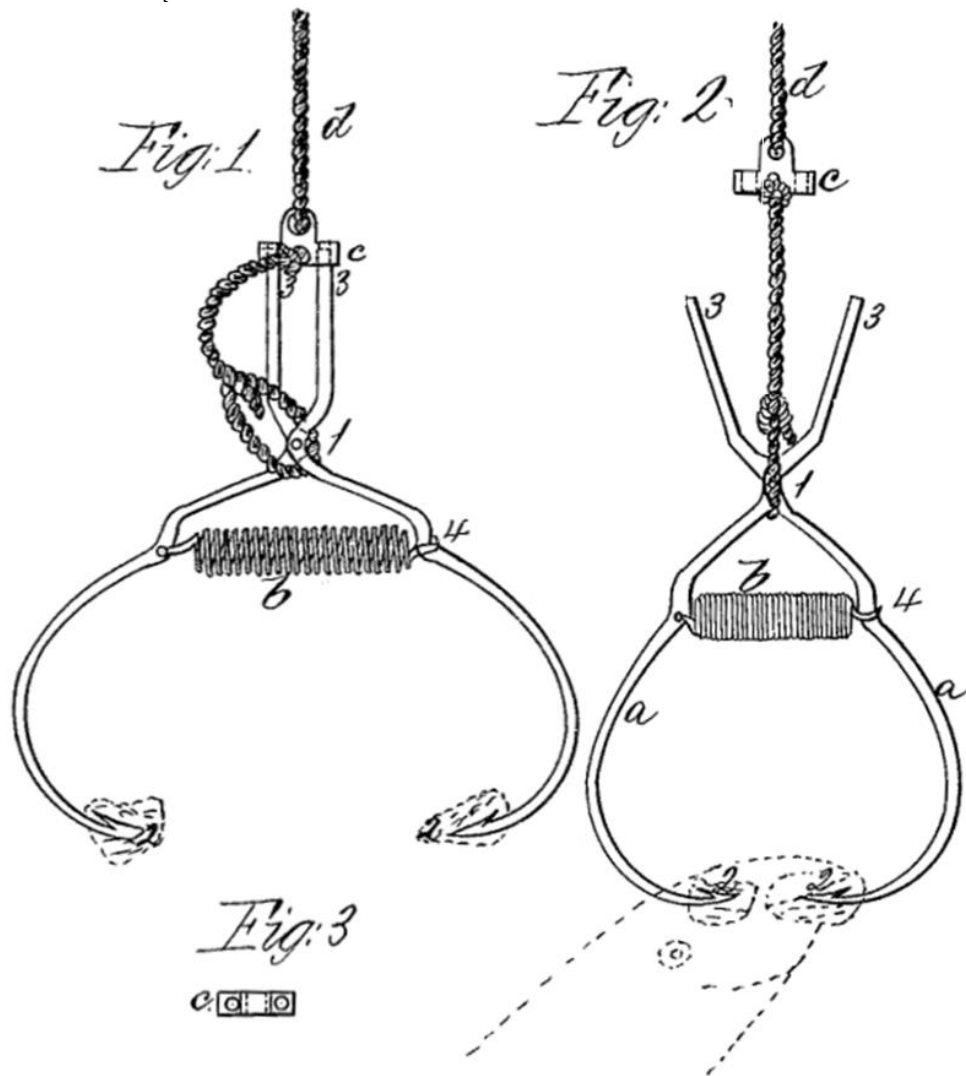

tylko utrzymanie haczyka *S* w pozycji poziomej. Przynętę zakłada się na haczyk *B*, lub na obydwie haczyki. Gdy ryba pochwyci i pociągnie przynętę, to haczyki się zaciskają. Moim zdaniem to urządzenie jest niefunkcjonalne, jako samolówka, ponieważ pociągnięcie haczyka przez rybę jest niewystarczające, żeby wbić go w pysk. Brak w nim silnej sprężyny.

Patent **31396** (*Improvement in fish-hooks*), William S. Morris z Nowego Jorku, 12 II 1861

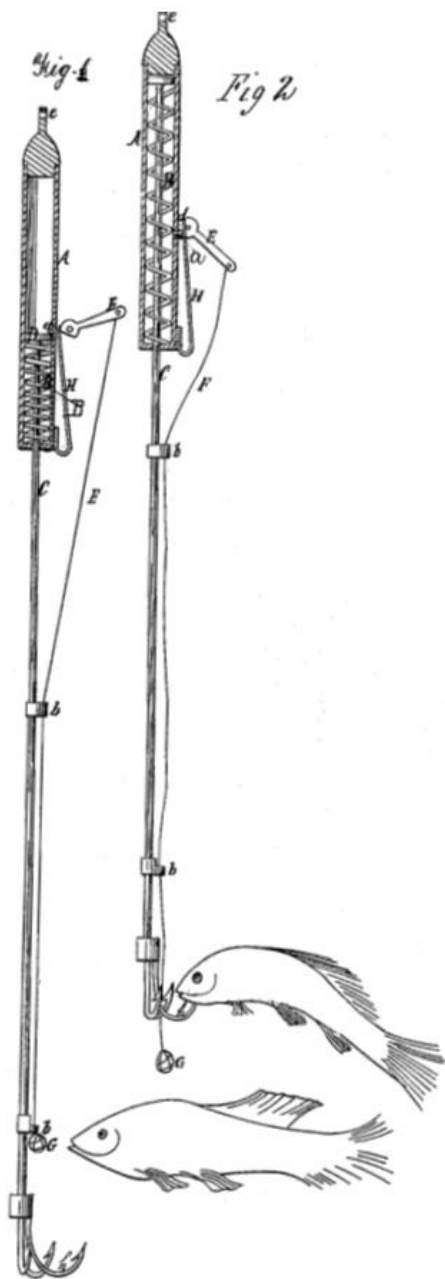
Morris stwierdził, że obecne w handle haczyki mechaniczne są skomplikowane i trudne do wykonania, więc z tego powodu ich cena jest wysoka, co ogranicza ich powszechne wykorzystanie. Poniższe ryciny dobrze oddają konstrukcję i działanie urządzenia. Kluczowy tutaj jest mechanizm zwalniający sprężynę – końcówki haczyków wchodzą do otworów w części *c*.

Patent **43694** (*Improvement in fishing-tackle*), A.J. Lennart z Trenton w stanie New Jersey, 2 VIII 1864

Urządzenie Lennarta składało się z długiej rurki *A*, w środku której była sprężyna *B* oraz końcówka długiego trzonka haczyka *C* (na dole może być jeden lub więcej haczyków). W punkcie *G* jest przynęta, przywiązana do linki przechodzącej przez prze-

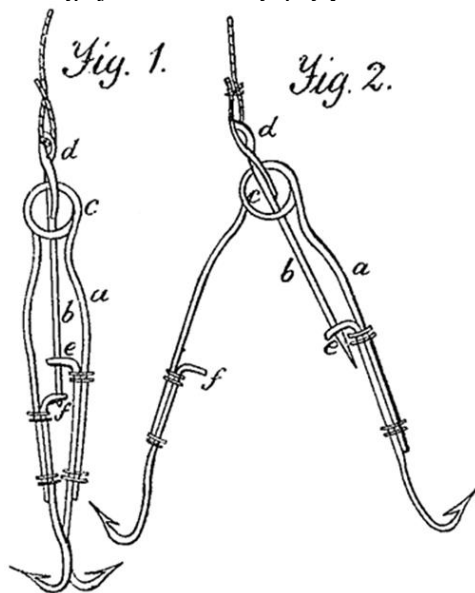
lotki *b*. Gdy ryba pociągnie przynętę, to zwalnia się sprężyna, pociągając haczyk do góry i zacinając głowę ryby od dołu.

punktu *E* lub *F*.

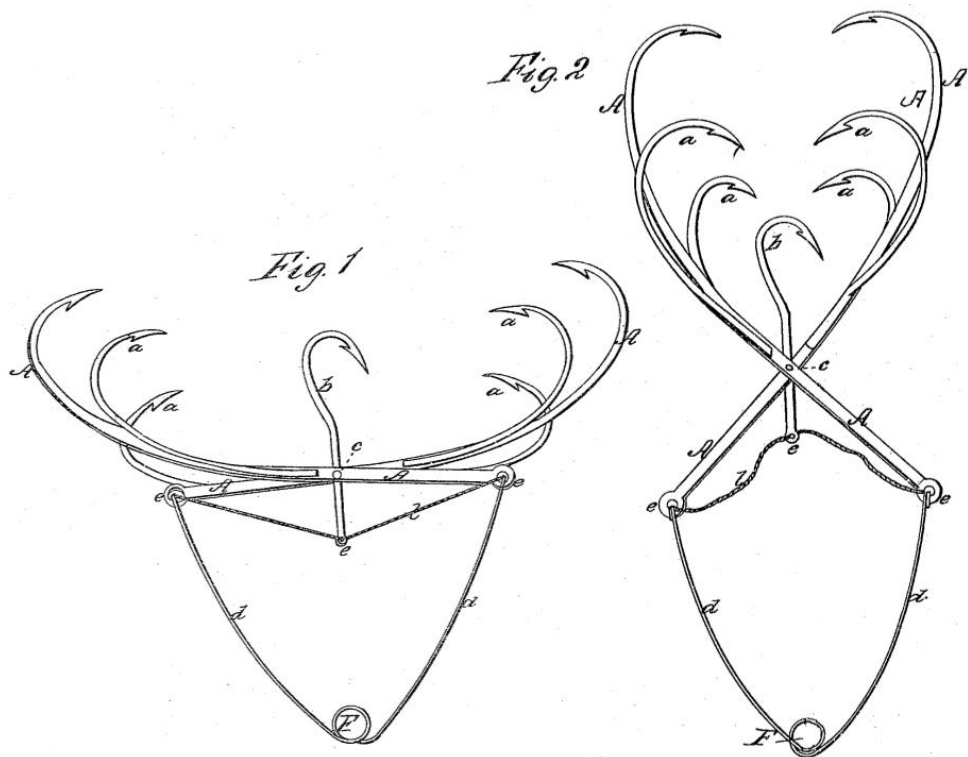
Patent **44368** (*Improvement in fish-hooks*), Nathan A. Gardiner z Willett w stanie Nowy Jork, 20 IX 1864

Wynalazek Gardinera jest kolejnym wpisującym się w grupę haczyków rozwierających. Dwa haczyki są przymocowane drutem do ramion sprężyny. Igła *b* służy jako zapadka w uszku haczyka z lewej strony. Na haczyk lub obydwie haczyki umieszcza się przynętę. Gdy zostanie ona pobrana przez rybę, to igła wypada z punktu *f* i następuje rozwarcie się sprężyn.

Patent **50799** (*Improvement in double-lever fish-hooks*), Germong Crendell z Waszyngtonu, 7 XI 1865

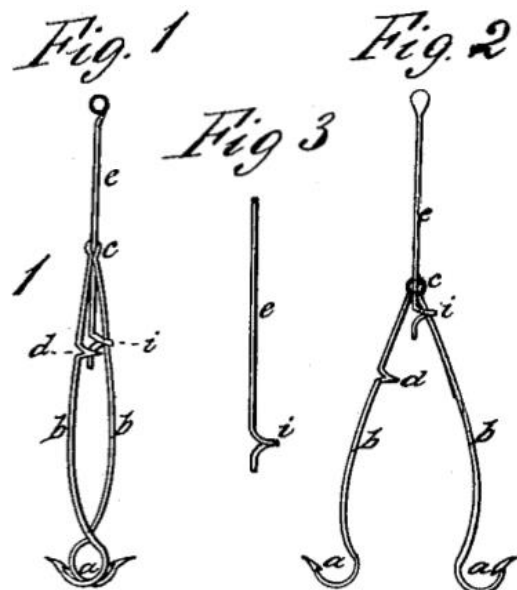
W wynalazku Gardinera zastosowano dwa duże haczyki *A*, do których przymocowano po dwa mniejsze *a*. Przynętę umieszcza się na haczyku *b*. Gdy ryba ją pochwyci i pociągnie, to zwalnia się sprężyna i jej ramiona *d* się schodzą, powodując zaciśnięcie się sześciu haczyków. Linkę można przywiązać do

Patent **51651** (*Improvement in fish-hooks*), William Davis i Job Johnson z Brooklyn w stanie Nowy Jork, 19 XII 1865

Wynalazcy nazwali to nowe urządzenie *Lincoln trout-hook*, zapewne na cześć prezydenta Abrahama Lincolna, który zmarł parę miesięcy wcześniej (15 kwietnia 1865 r.). Lincoln jednak nie był wędkarzem, pomijając okres dzieciństwa (Mares 1999).

Główną innowacją jest urządzenie zwalniające sprężyną – drut *e*, który zaczepta się o punkt *d*. Cały zestaw umieszcza się w przynęcie. Gdy ryba ją pochwyti i pociągnie, to szpilka *e* wypadnie z punktu *d*. Wynalazcy zwrócili uwagę, że wcześniejsze podobne urządzenia są trudne do produkcji, z uwagi na konieczność hartowania niektórych elementów. W opisie nie wspomniano o stosowaniu

tego urządzenia do połowu pstrągów, mimo jego nazwy.

Patent **54251** (*Improvement in fish-hooks*), Job Johnson i Hezekiah Howarth z Brooklyn w stanie Nowy Jork, 19 XII 1865

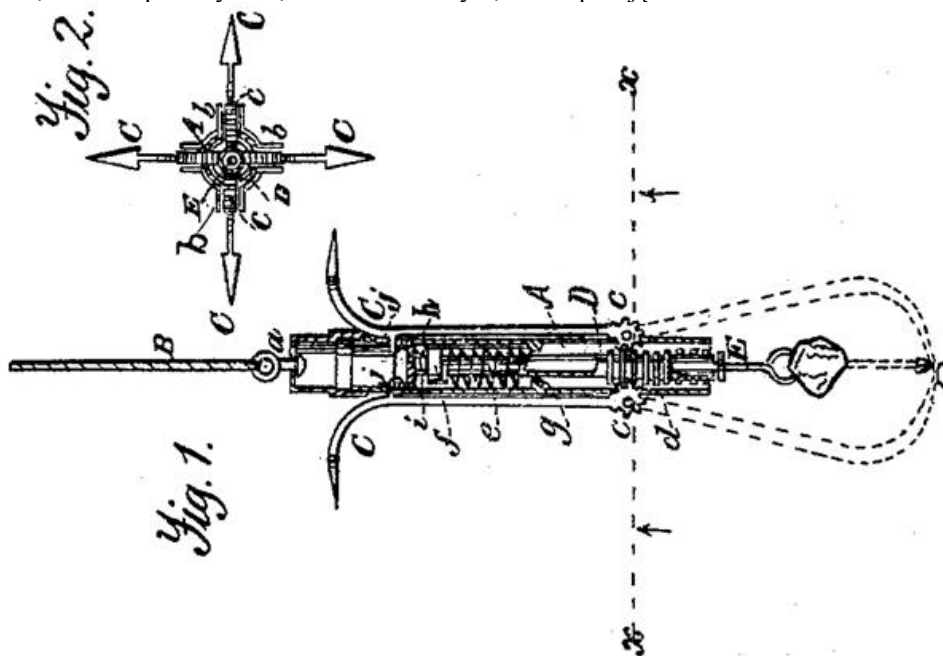
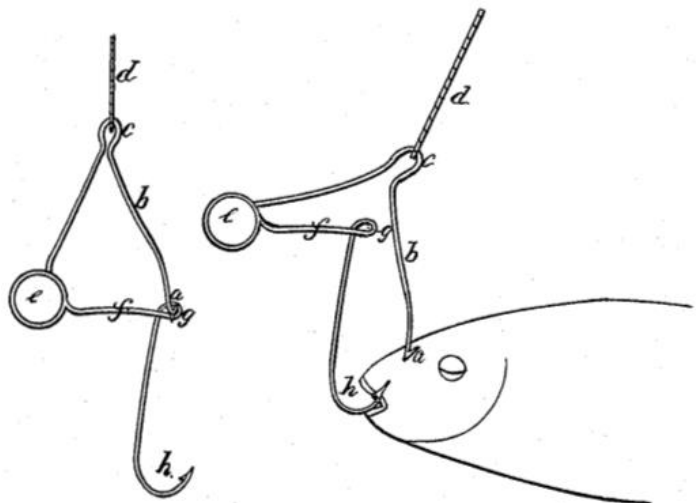
W tym wynalazku obydwie haczyki stanowią część jednego kawałka drutu, ale górny

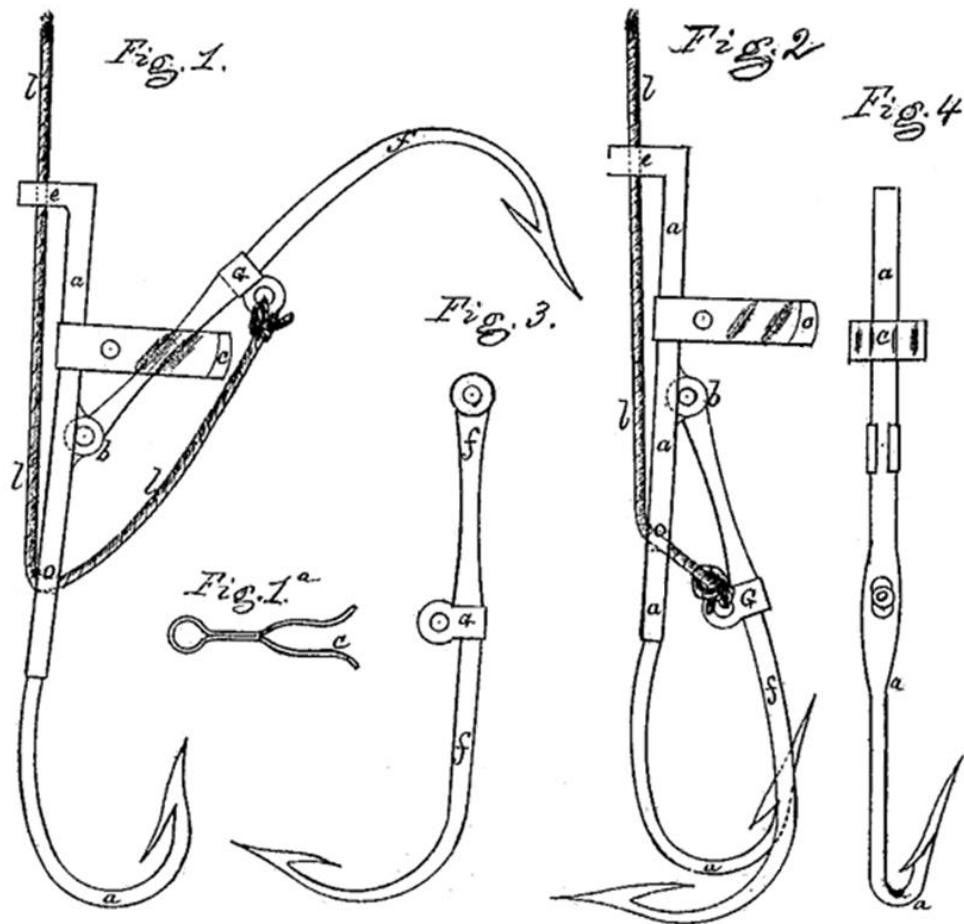
haczyk jest prosty i jego celem po uwolnieniu się z kółeczka *g* jest przebicie górnej części pyska lub głowy.

Patent **59844** (*Improvement in spring fish-hooks*), Jacob King z Forth Wayne w stanie Indiana, 20 XI 1866

To urządzenie miało służyć nie tylko do połowu ryb, ale także szczurów, my-

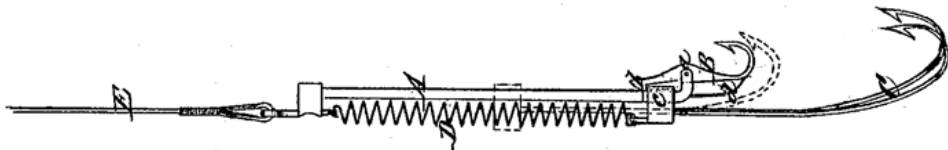
szy i zwierząt łownych. Cztery haczyki przylegają do rurki. Gdy przynęta, umieszczona na dole, zostanie pochwycona, to uwalnia haczyki, które spadają łukiem w dół.

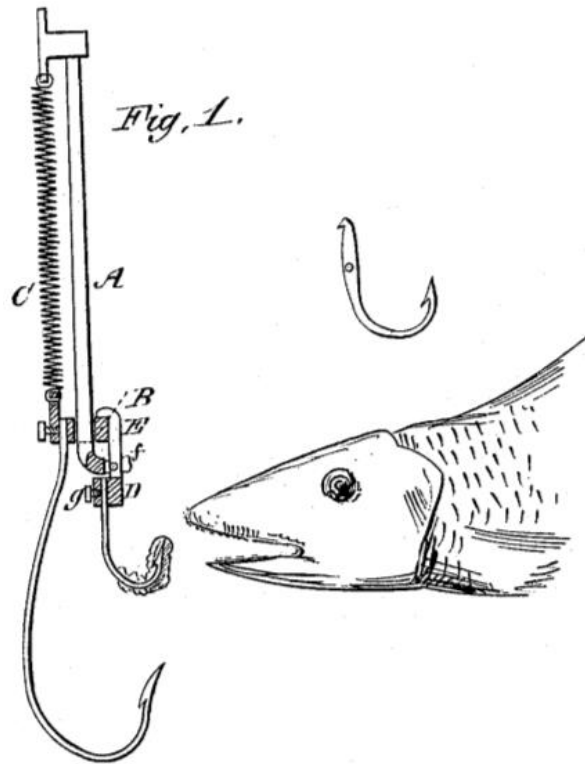
Patent **70868** (*Improvement fish-hook*), Adam I. Lenhart z New Brunswick w stanie New Jersey, 12 XI 1867

Nowością w tym urządzeniu jest sposób jego działania. Poruszony mały haczyk B, na którym jest przynęta, zwalnia blokadę sprężyny, co powoduje, że unoszące się do góry haczyki zaczepiają głowę ryby od spodu.

Patent **80151** (*Improvement in fishing-tackle*), A.A. Dennett z New Brunswick w stanie New Jersey, 21 VII 1868

Dennett zaznaczył, że jego wynalazek jest udoskonaleniem poprzedniego patentu Lenharta. Jego usprawnienie polega na zastosowaniu innego typu urządzenia zwalnającego blokadę sprężyny. Ruchoma część E jest połączona sworzeniem z częścią A w punkcie f. Mały haczyk natomiast jest przymocowany śrubką, a nie nitem.

Patent **94895** (*Improvement in fish-hooks*), Francis Kemlo z Boston w stanie Massachusetts, 14 IX 1869 (rysunek na dole strony)

Fig. 1 przedstawia urządzenie, które jest w stanie gotowym do użycia, a Fig. 2 przedstawia urządzenie złożone. Trójkątna płytką *B* jest umieszczona około 7 cm od spodu. Jej rogi są przekręcone do góry. Trzy płaskie sprężyny *b* są umieszczone na górze płytki. Haczyki *C* mają trzonki o długości 8-9 cali. Poniżej płytki *B* jest druga płytką *D*, która jest przymocowana do ruchomej rurki poruszającej się po trzonku *A*. Przynętę umieszcza się na haczykach *E*. Gdy ryba pociągnie przynętę, to zwalnia blokadę i tubka wraz z płytką *D* opadają, powodując zaciśnięcie się haczyków *C*.

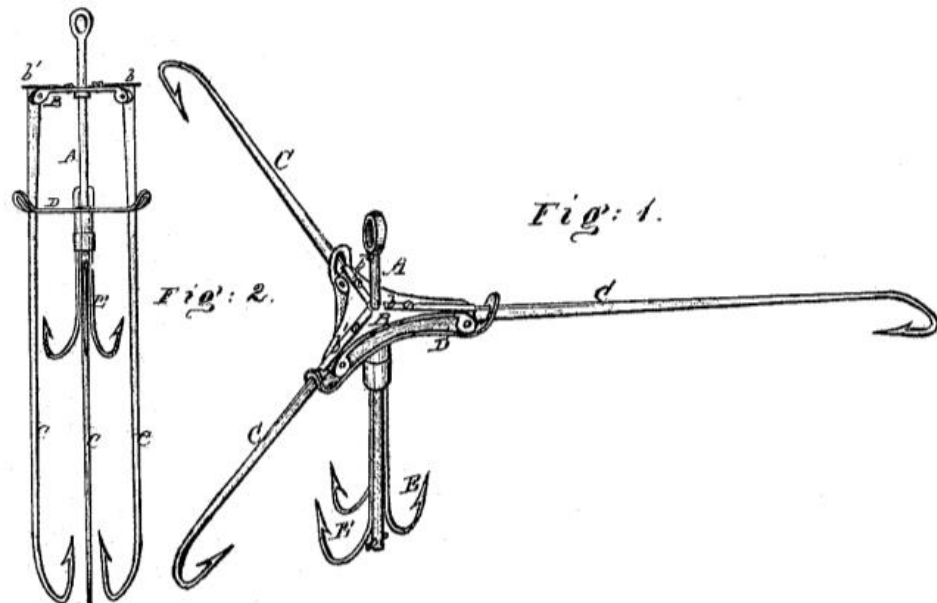
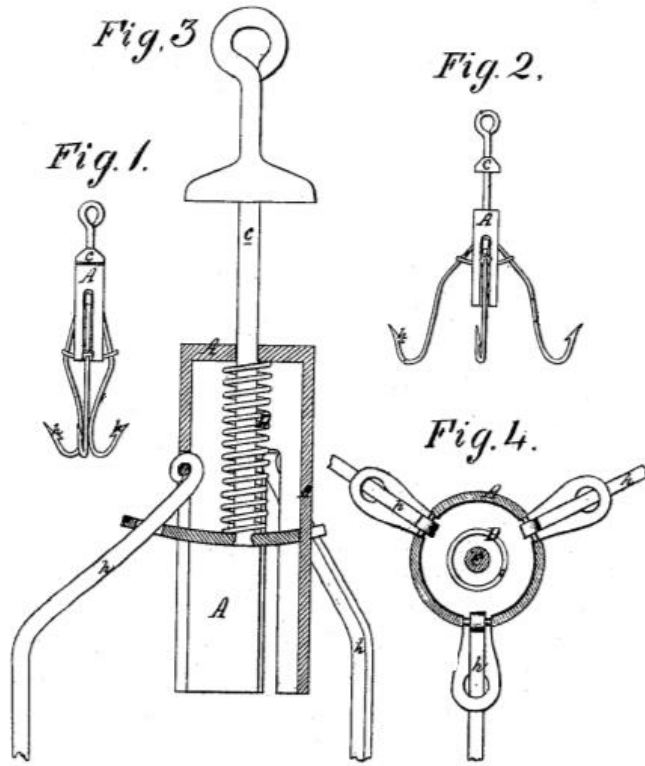

Fig: 1.

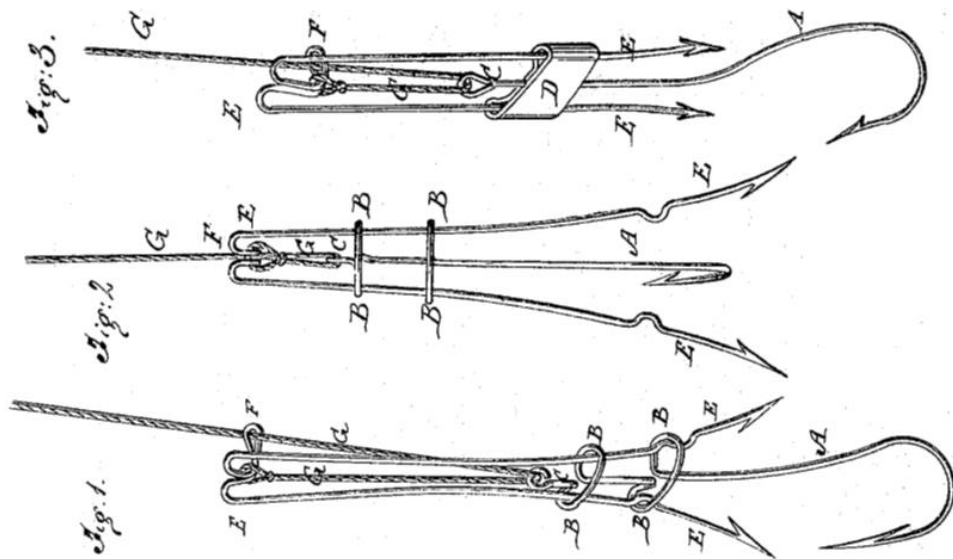
Fig: 2.

Patent 95755 (*Improvement in fish-hook*), Fred T. Angers z Canastota w stanie Nowy Jork, 12 X 1869

Fig 1. przedstawia urządzenie ze złożonymi haczykami, a Fig. 2 – z rozłożonymi. Fig. 3 przedstawia to urządzenie w powiększeniu, a Fig. 4 – jego przekrój poprzeczny. A jest rurką, która osłania poruszającą się w niej sprężynę D oraz rdzeń c. Gdy ryba pochwyci i pociągnie jeden z haczyków, to zwalnia się sprężyna, powodując rozwarcie się haczyków w pysku ryby (dla mnie mechanizm uwalniający sprężynę jest niejasny na podstawie opisu i rysunku; rozumiem, że sprężyna idzie do góry, powodując

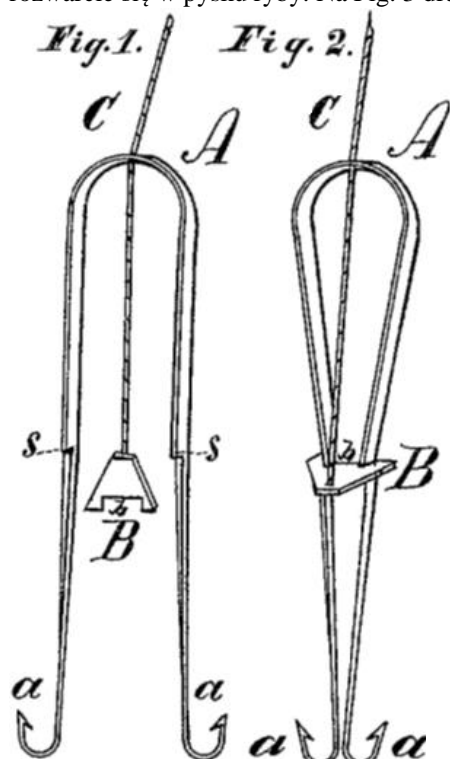
rozszerzenie się haczyków).

Patent **129053** (*Improvement in fish-hook*), Edward Pitcher z Brooklynu w Nowym Jorku, 16 VI 1872 (rysunek na dole s. 16)

Fig 1. przedstawia urządzenie ze złożonymi haczykami, gotowe do założenia przynęty, a Fig. 2 – z rozłożonymi. Fig. 3 przedstawia modyfikację tego urządzenia.

Na haczyk *A* zakłada się przynętę. Gdy ryba ją pochwyty i pociągnie, to za sprawą linki *G* dwa haczyki *H* wyjdą w dół i nastąpi ich zwolnienie w punkcie *B*, powodując ich rozwarcie się w pysku ryby. Na Fig. 3 drut w punktach *B* został zastąpiony płytką *D*.

Patent **157480** (*Spring fish-hooks*), Robert J. Perry ze Steuben w stanie Nowy Jork, 30 IX 1875 (rysunek po lewej stronie)

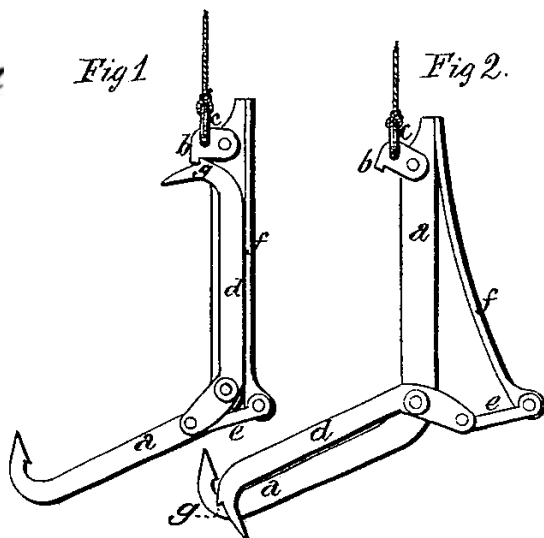
Urządzenie składa się z płaskiego i sprężynującego kawałka metalu, wygiętego w kształcie odwróconej litery U, z zakrzywionymi końcówkami *a* w kształcie haczyka. Na haczyki *a* zakłada się przynętę (oddzielnie na każdy), a następnie przyciska się jeden do drugiego, po czym zakłada się płytkę *B* w nierówności *s*. Gdy ryba pochwyty przynętę, to linka *C* pociągnie płytkę *B*, która w ten sposób wypadnie, powodując rozwarcie się haczyków *a*.

Patent **163980** (*Fish-hooks*), Ephraim L. Dunlap z Eustis w stanie Maine, 1 V 1875

Fig. 1. Przedstawia rozłożone narzędzie, gotowe do użycia. Na dolny haczyk *a* zakłada się przynętę. Gdy ryba ją pochwyty i

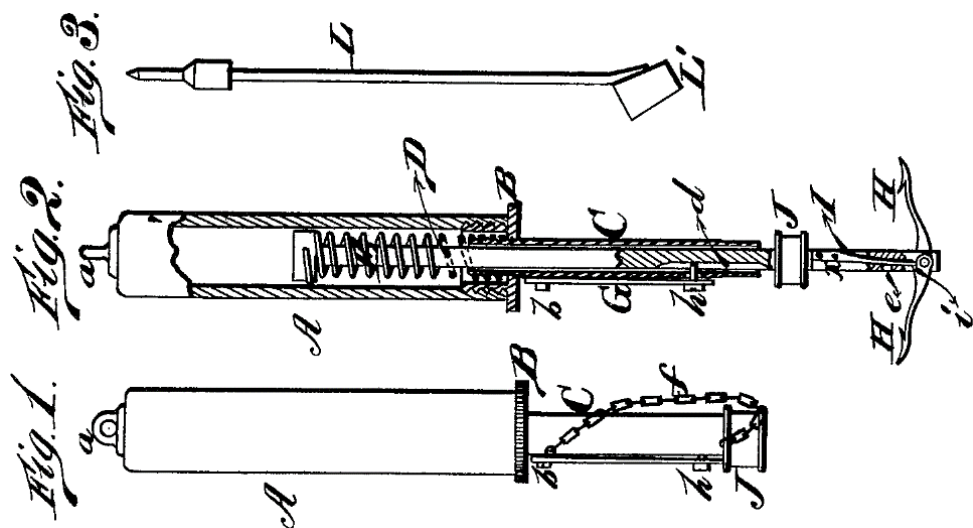
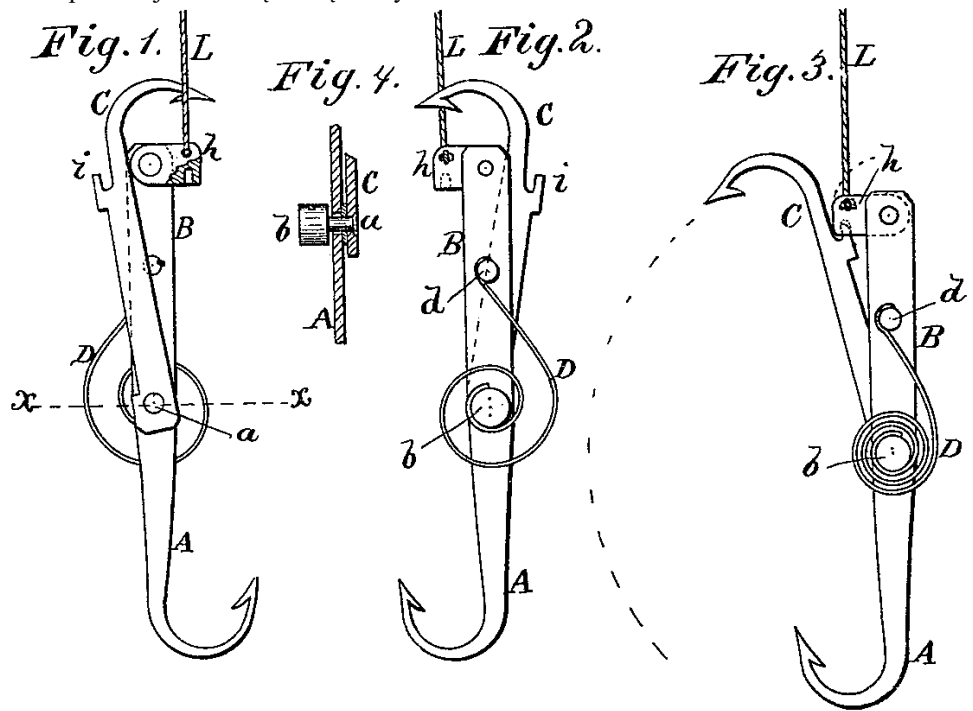
pociągnie, to haczyk *d* wypadnie z punktu *g*, powodując zaciśnięcie się obu haczyków na pysku ryby (a konkretnie na górnej szczęce). Ten prosty i skuteczny model stał się pierwowzorem obecnie używanych haczyków mechanicznych.

Patent **189805** (*Improvement in fish and other traps*), Benjamin F. Smith z Filadelfii w stanie Pensylwania, który przekazał połowę swoich praw Williamowi K. Bowmanowi z tej samej miejscowości, 17 IV 1876

Patent 191165 (*Improvement in snap fish-hooks*), George C. Miller z hrabstwa Albemarle w stanie Wirginia, 22 V 1877

Nowym rozwiązaniem w tym patencie jest zastosowanie spiralnie ułożonej sprężyny, która powoduje zamknięcie się haczyków.

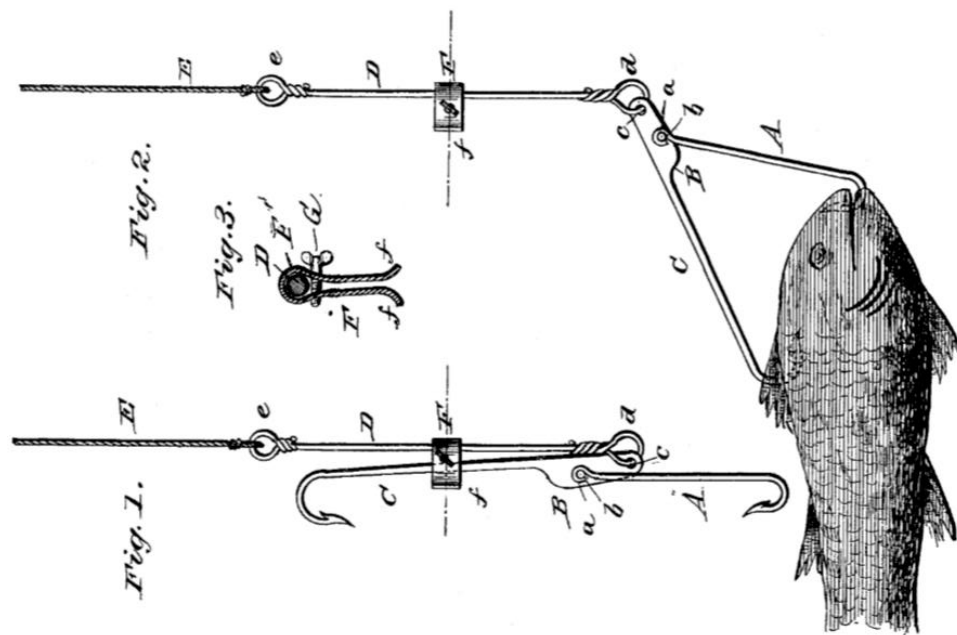

Patent **199926** (*Improvement in devices for catching fish*), John A. Mitchell z Maysville w stanie Kentucky, 5 II 1878 (rysunek na dole s. 19)

Autor nazwał swoje urządzenie *fishing-gun* (strzelba na ryby). Rurka (w kształcie łuski do naboju), pozwala chronić sprężynę z trzonkiem, przed różnymi zanieczyszczeniami. Na samym dole są dwa groty *H*, które rozszerzają się w pysku ryby (lub innego zwierzęcia) po pochwyceniu przynęty, zwalnijającej sprężynę.

Patent **280610** (*Fish trap hook*), William N. Greer z Watertown w Dakocie, 3 VII 1883

W tym urządzeniu górny haczyk *C* jest wsadzony w zacisk z zawiniętej płytki metalowej *E*, którą można umiejscowić w dowolnym miejscu na trzonku *D*, przykręcając ją śrubką *G*. Gdy ryba pochwyci przynętę na haczyku *A*, to spowoduje wypadnięcie górnego haczyka, który przebije rybę od góry. Moje wątpliwości co do skuteczności tego haczyka związane są z brakiem sprężyny, która nadałaby mu odpowiednią siłę.

Patent **286494** (*Fish trap-hook*), Merrill R. Skinner z Hamburga w stanie Nowy Jork, 9 X 1883

W tym urządzeniu przynętę umieszcza się na haczyku *A*. Gdy ryba ją pochwyci i pociągnie, to spowoduje zwolnienie ramion *e* sprężyny *B*, w wyniku czego dwa haczyki *C* z dużą siłą spadną, zahaczając rybę z zewnątrz. Na sprężynie jest gumka *i*, której przesunięcie w górę lub dół reguluje siłę uderzenia haczyków. Moje wątpliwości związane są z działaniem sprężyny *B*. Ponieważ jej ramiona *e* rozszerzają się na zewnątrz tylko nieznacznie (są przynitowane w punkcie *g*), więc niejasne jest w jaki sposób haczyki *C* robią obrót o prawie 180 stopni, zamiast tylko około 90 stopni. Nie wiem, jaka siła powoduje, że ramiona *e* się schodzą (a nie pozostają rozwarte), jak na Fig. 3?

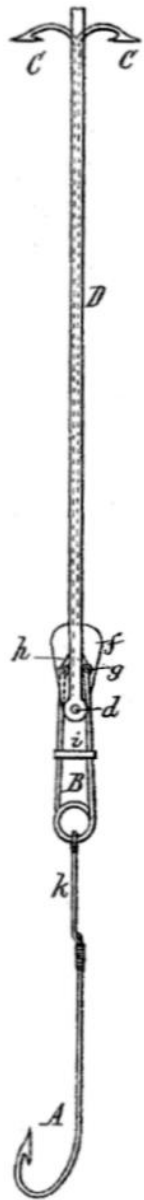

Fig. 1.

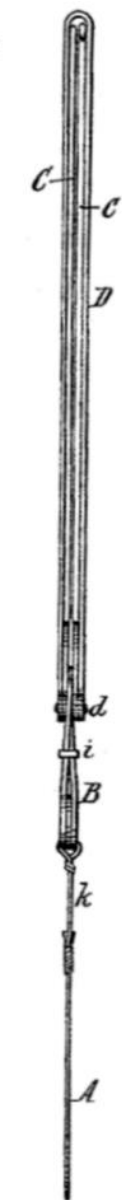

Fig. 2.

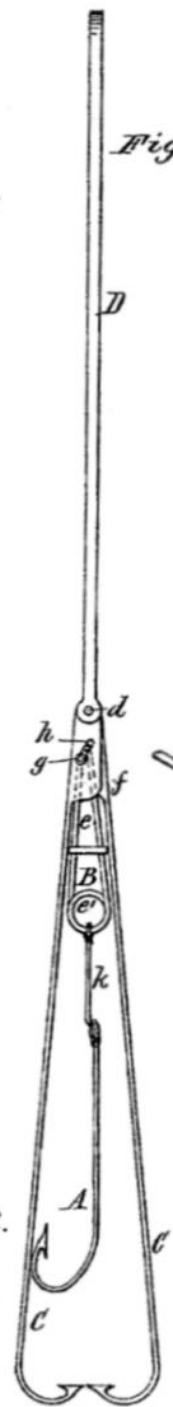

Fig. 3.

Fig. 4.

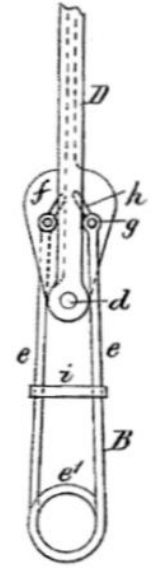

Fig. 5.

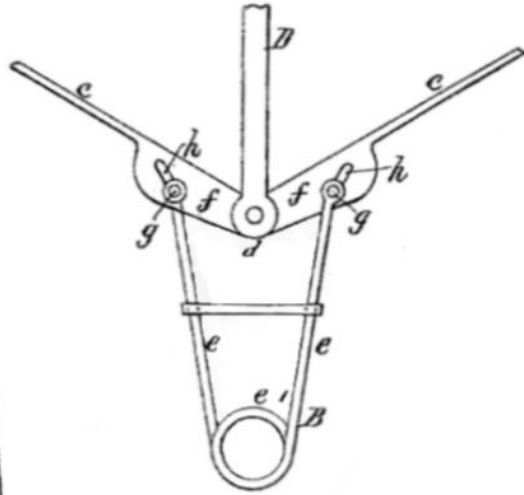
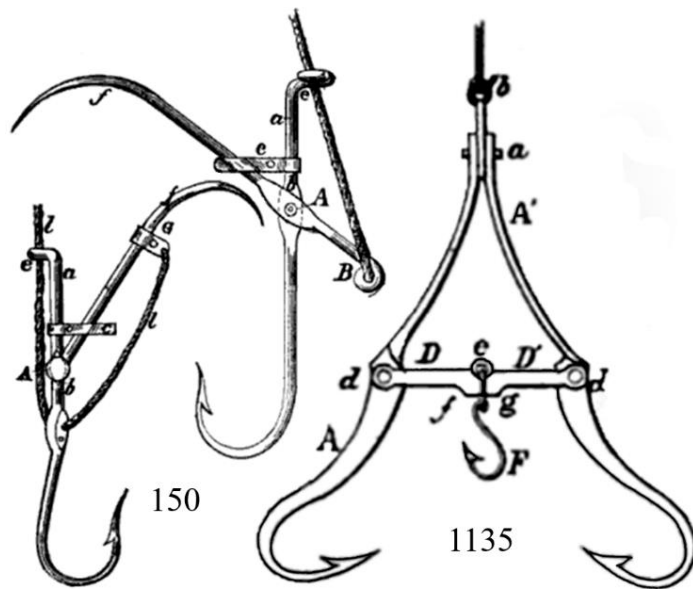

Fig. 6.

Po prawej stronie przedstawiam jeszcze dwa najstarsze angielskie haczyki z patentami o numerach: 1135 z 1859 r. i 150 z 1867 r. (za Dyrenforthem 1880a). Mechanizm ich działania jest podobny do tych z USA, ale różnią się szczegółami. W numerze 150 nie ma sprężyny, a siła uderzenia górnego haczyka wydaje się wynikać z pociągnięcia dolnego haczyka przez rybę.

W numerze 1135 rolę sprężyny zapewne spełniają dwie płytki A'.

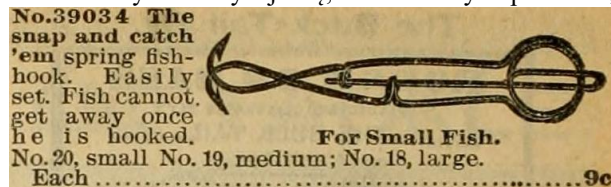
Komentarz

W analizowanym okresie (lata 1846-1883) stwierdziłem aż 38 patentów na haczyki mechaniczne w USA. Od strony konstrukcyjnej i funkcjonalnej można zaklasyfikować je do trzech typów:

- Zaciskające, czyli jeden haczyk był wewnątrz pyska, a drugi na zewnątrz.
- Rozwierające, czyli obydwie haczyki były wewnątrz pyska.
- Obejmujące, czyli obydwie haczyki chwyciły rybę z zewnątrz, najczęściej jej głowę, ponieważ była najbliższej przynęty.

Przez pryzmat tych haczyków można dostrzec niektóre interesujące procesy historyczne związane z rybołówstwem. Po pierwsze, podana liczba patentów jest znacznie większa od liczby patentów na inne narzędzia haczykowe w USA w tym okresie. Świadczy to o popularności haczyków mechanicznych, wynikającej z dużej ilości ryb, zwłaszcza drapieżnych. Choć w patentach w zasadzie nie ma informacji o gatunkach ryb (wspomniano jedynie o pstrągach, ale w sposób lakoniczny), to prawdopodobnie te haczyki były przeznaczone do połowu w wodach stojących, głównie ryb z dużym pyskiem, czyli szczupakowatych, bassów (zwłaszcza wielkogłowego) oraz okoniowatych. Trudno jest mi natomiast ocenić skuteczność takich haczyków. Wydaje się, że wiele z tych patentów,

zwłaszcza o skomplikowanej budowie, zakończyło żywot na śmietniku historii. Część z nich natomiast weszła do masowej produkcji i była dostępna w handlu. Na przykład, w katalogu firmy Sears (1898) stwier-

Spring Hooks.

No. 39030 Greer's Patent Lever Fish Hook.
 No more fish lost and baits to reset; no coming home without your largest fish; a dead sure thing on getting your fish if it bites. It is easily adjusted to all kinds of fishing, by sliding the little clamp on the rod. Made on 3-0 Carlisle hooks.
 Each (Postage, extra, 2 cents) 8c

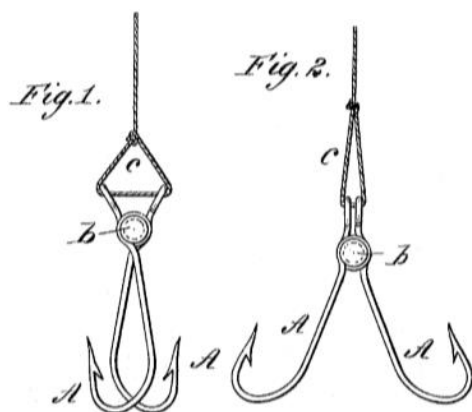
No. 39032 The Sockdolager Spring Fish Hook. Easy to set and sure to catch any fish that takes it. For large fish. No. 1, small. No. 2, medium. No. 3, large.
 Each..... 22c
 Postage, 2c.

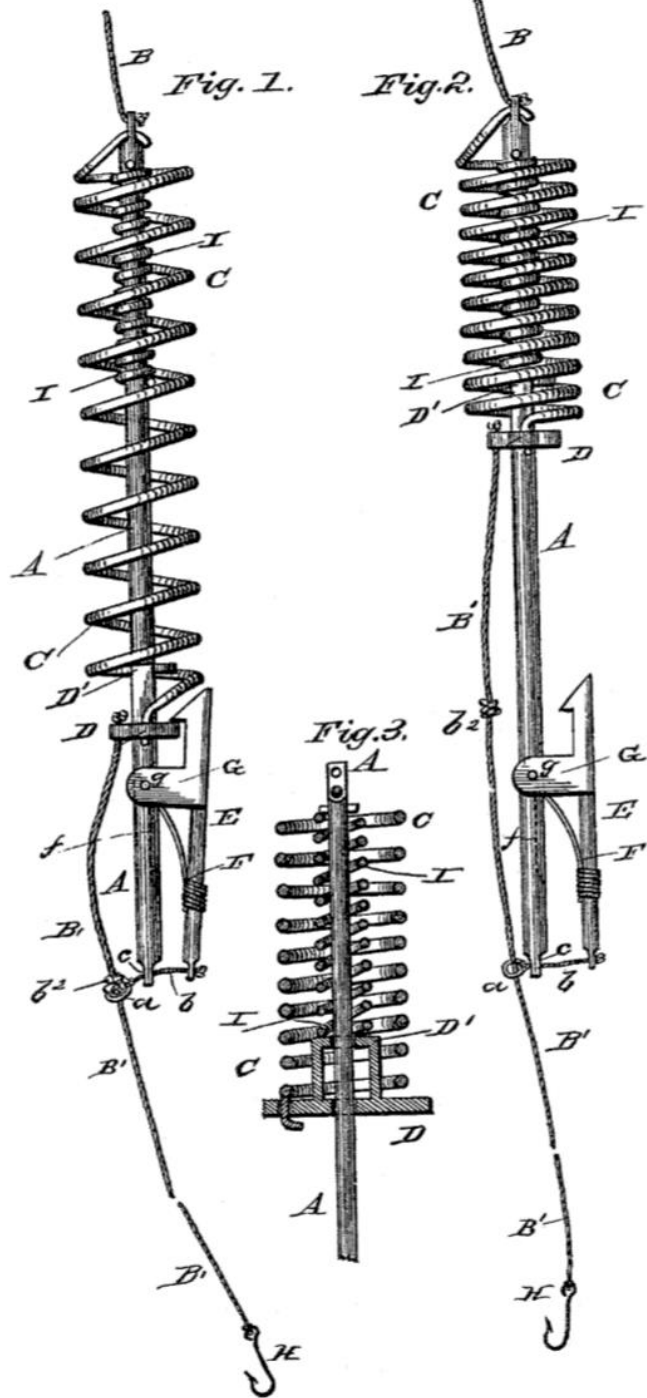
dziłem trzy takie haczyki, podane obok, które są podobne do patentów o numerach 5256, 44368 i 68027.

Po drugie, pierwsze osiem patentów dotyczy stanu Nowy Jork oraz sąsiedniego Connecticut. Zapewne więc w tym regionie wypracowano pierwsze takie haczyki, które szybko rozprzestrzeniły się. Dziewiąty patent (numer 10761) jest bowiem z odległego Teksasu. Warto też zauważyć, że autorzy patentów po-

chodzili z różnych regionów w USA, co oznacza, że haczyki mechaniczne stosowano w różnych warunkach i wodach.

Po trzecia, duża liczba patentów świadczy o innowacyjności wędkarzy i wysokim poziomie techniki rybackiej w USA. Kontrastuje to z sytuacją w Europie, gdzie te haczyki były wówczas mało znane i rzadko stosowane. Mogło to wynikać głównie z różnic kulturowych. Haczyki mechaniczne, będące samołówkami, nie wpisywały się w angielski stereotyp wędkarza-dżentelmena, dla którego sportowy połów ryb polegał na dużej ilości ruchu (czyli przemieszczaniu się) i bezpośrednim kontakcie z rybą (tj. połowie na wędkę trzymaną w ręce). W wiodącej literaturze angielskiej z XIX w. niewędkarskie narzędzia haczykowe (np. pupy) zostały zmarginalizowane. Dwa najważniejsze gatunki, czyli łosoś i pstrąg, łowiono przede wszystkim na sztuczną muszkę, a czasem także na martwą rybkę. W USA jednak, gdzie społeczeństwo było bardziej różnorodne, pragmatyczne i otwarte na nowe koncepcje, połów na samołówki miał charakter utylitarny. Ta innowacyjność zaowocowała szybkim rozwojem innych działów wędkarstwa, zwłaszcza muszki i spinningu, sprzyjając powstaniu wielu firm, które szybko stały się wiodącymi na rynku światowym. Wyrażała się też m.in. wykorzystaniem niektórych koncepcji z haczyków mechanicznych do innych działów wędkarstwa. Przykładem mogą być dwa patenty. Pierwszy z nich (po prawej, numer 264256 z 12 IX 1882 r.) przedstawia dwa zwykłe haczyki, które rozszerzają się

w pysku ryby w trakcie przycięcia. Drugi natomiast (po lewej, numer 283444 z 21 VIII 1883 r.) przedstawia samolówkę, której sprężyna powoduje wbicie się haczyka w pysk ryby po pobraniu przynęty.

Po czwarte, przez pryzmat tych haczyków widać także przepaść technologiczną, jaka istniała w sektorze wędkarskim w Polsce i USA w XIX w., wynikającą z niskiej rangi rybołówstwa.

Przedstawione tu haczyki mechaniczne są także przykładem, jak można zrobić skomplikowane, bezduszne i śmiercionośne pułapki na ryby i inne zwierzęta, zamiast rozwijać sztukę wędkarską, zasadzającą się na finezji (czyli stosowaniu delikatnego sprzętu; nie na darmo w języku angielskim wędkarstwo określa się mianem *gentle art*), obserwacji ryb i ich środowiska, spokoju i kontemplacji. Wysoka śmiertelność ryb stoi też w sprzeczności z zasadą ochrony młodych osobników. Niektóre przedstawione tu konstrukcje są wręcz zaprzeczeniem idei wędkarstwa. Spiralne sprężyny na niektórych rysunkach kojarzą mi się raczej z resorami stosowanymi w wielu dawnych ciężkich pojazdach, zwłaszcza w wagonach węglarkach.

Spis treści

Dzieje haczyka. Cz. III. Haczyki mechaniczne1

* * *

Literatura

- Dyrenforth R.G. 1880a. List of patents issued in the United States, Great Britain, and Canada, up to the end of 1878, relating to fish and the methods, products, and applications of the fisheries. Rep. Comm. for 1878, US Commission of Fish and Fisheries, 6: 3-16.
- Dyrenforth R.G. 1880b. Abstract of patents issued in Great Britain, and Canada, up to the year 1878, having reference to the pursuit, capture and utilization of the products of the fisheries. Rep. Comm. for 1878, US Commission of Fish and Fisheries, 6: 17-33.
- Dyrenforth R.G. 1880c. List of patents issued in the United States during the years 1879 and 1880, relating to fish and the methods, products, and applications of the fisheries. Rep. Comm. for 1880, US Commission of Fish and Fisheries, 7: 1047-1048.
- Dyrenforth R.G. 1884. List of patents issued in the United States during the year 1881, relating to fish and the methods, products, and applications of the fisheries. Rep. Comm. for 1881, US Commission of Fish and Fisheries, 9: 87-88.
- Dyrenforth R.G. 1887. Patents issued by the United States during the years 1882, 1883 and 1884, relating to the methods, products, and applications of the fisheries. Rep. Comm. for 1885, US Commission of Fish and Fisheries, 13: 975-1099.
- [Knight E.H.] 1884. Knight's new mechanical dictionary: A description of tools, instruments, machines, processes, and engineering. Boston.
- Mares B. 1999. Fishing with the Presidents. Stackpole Books, Mechanicsburg.
- Sears, Roebuck and Company. 1898. Consumers guide no. 107. Chicago, Ill.

* * *

Dla miłośników dobrej literatury:

- W październiku 2018 r. ukazała się książka *Głowacica wędkarza doskonałego*, pod redakcją Stanisława Ciosa, wydana przez Drukarnię Akapit w Lublinie.
- W grudniu 2018 r. ukazała się książka *Lipień*, wydana przez IRS w Olsztynie, której autorami są Stanisław Cios, Joanna Grudniewska, Andrzej Witkowski i Jan Kotusz.
- W kwietniu 2019 r. ukazała się książka *Podróże po Finlandii: Przyrodnicze, wędkarskie i historyczne*, której autorem jest Stanisław Cios, wydana przez Drukarnię Akapit w Lublinie.

Redaguje: dr Stanisław Cios (autor anonimowych materiałów). Adres dla korespondencji: ul. Stryjeńskich 6 m 4, 02-791 Warszawa. E-mail: stcios@hotmail.com Pismo ma charakter „Newsletter” wędkarzy muchowych i ryb łososiowatych w Polsce. Wersja elektroniczna jest dostępna w internecie: <http://przyjacieleraby.pl/> (nr 1-23) i <http://bialaprzemsza.pl> (od numeru 24). Niniejszy numer wydano w czerwcu 2020 r. Materiały autorów stanowią wkład w kulturę wędkarską w Polsce.